

Az a „gonosz” fekete négyzet

František Mikš: Picasso, a vörös kakas. Ideológiák és utópiák a 20. századi művészetben

PATAKI GÁBOR

Typotex Kiadó, 2019, fordította Pálfalvi Lajos, 304 oldal, 3900 forint

Kánont bontani „csak pontosan, szépen / ahogy a csillag megy az égen / úgy érdemes”. Kár, hogy František Mikš, a cseh konzervatív szerző nem ismeri József Attila töredékét, bár a költő baloldali kötődései miatt aligha lenne iránta bizalommal. Ugyan a közmegegyezésen alapuló értékrendek, tabuk döntögetése, pusztán hatalmi fikcióvá nyilvánítása inkább a baloldal terepe manapság, de úgy látszik, a paletta másik széle sem szeretne belőle kimaradni. A *Picasso, a vörös kakas* komoly leleplezéseket ígér: Malevics, George Grosz és Picasso kétségkívül létező, bár változékony módon megvalósuló kommunista kötődésén keresztül véli bizonyítani a modern művészet kárhozott mivoltát. Nincs nehéz dolga: közhely, hogy a 20. századi avantgárd művészek többsége nemcsak radikalizmusa, hanem társadalmi érzékenysége okán is baloldali volt. Ugyancsak sokszor elemzett tény, hogy a totalitárius diktatúrák álszent pragmatizmusa elég gyorsan szembesítette őket utópikus ideáljaikkal.

Mindezekért nyugodtan lehet őket balekoknak, becsapott álmodozóknak tartani. Mikš azonban anélkül, hogy egy félmondatot is vesztegetne azokra a társadalmi-politikai körülményekre, feszültségekre, melyek meghatározták a művészek alapállását, a könnyebbik

végén megfogva a dolgot, megalomániából, embergyűlöletből, cinizmusból eredezteti az említettek baloldali attitűdjét. Így lehet Malevicsből nála „elvakult látnok”, Groszból cinikus mizantróp, Picassóból pedig önreklámozó kaméleon.

Amúgy több évtizede – de Boris Groys remek elemzése óta bizonyosan – ismerjük már a vonatkozó ballépések, hibák, nota bene bűnök vonatkozó sorozatát, s valóban, a gördülékenyen, olvasmányosan megírt könyvben ott sorjáznak a talajtalan nyilatkozatok, a mindentől elrugaskodott proféciaik, a ma már jogosan méltatlannak és bornírtnak ítéhető pártpolitikai csatározások. S természetesen végig is kell vinni a velük kapcsolatos számvetést, csak épp történeti kontextusba helyezve.

Mindezek azonban még elhelyezhetők lennének egy, a modernitásról folytatott polemikus diskurzusban. A könyvet lezáró fejezet azonban egy furcsa, rosszízű kiáltvánnyá változik. A szerző, aki az eddigiekben sem titkolta szereplői iránti nyílt ellenszenvét, most a kommunizmus iránti rokonszenvvel nem igazán vádolható Mondrian és Kandinszkij – egyébként régóta köztudott – teozófia iránti vonzódásából kiindulva veti el ab ovo a nonfiguratív művészetet. Képviseleit (például Klee-t) aberrált

aszkrétáknak, embergyűlölő technokratáknak minősíti, akik – szemben a pozitív példának hozott Balthus amúgy pedofil feelinggel körbelengett képeivel – érzéketlenek a női szépség és a természet csodái iránt. Az „otthontalan formalisták” zűrzavaros, káoszba és zsákutcába vezető művészetével szemben a gyógyírt szerinte „a természetes világot, a költőiség eleganciáját” megőrző alkotások hoznák el nekünk.

Íme – mutatis mutandis – ez már nem is Sedlmayr, hanem a szerző által is nyilván mélyen elítélt Zsdánov és Geraszimov, Rákosi Jenő és Révai hangütése. S bár jóhiszeműen remélem, hogy aligha ez volt František Mikš eredeti szándéka, könyve lengyel és magyar kiadásával a Közép-Európában kibontakozó szélsőkonzervatív Kulturkampf egyik hadsegédévé változhat.